

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 12/98

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu JUDr. Milana Čiča a zo sudcov JUDr. Anny Danielčákovej, JUDr. Ľubomíra Dobríka, JUDr. Jána Drgonca, JUDr. Jána Klučku, JUDr. Viery Mrázovej, JUDr. Štefana Ogurčáka a JUDr. Tibora Šafárika na neverejnom zasadnutí 17. novembra 1998 prerokoval návrh skupiny 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky vo veci súladu § 13 ods. 4 a 5 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov s čl. 2 ods. 2, čl. 50 ods. 2, čl. 135 a čl. 138 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj s prvým oddielom siedmej hlavy Ústavy Slovenskej republiky a 17. novembra 1998 takto

r o z h o d o l :

1. Ustanovenie § 13 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov **n i e j e** v súlade s čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Ustanovenie § 13 ods. 5 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho

sudcov nie je v súlade s čl. 2 ods. 2 v spojení s čl. 135 a 138 Ústavy Slovenskej republiky.

3. Vo zvyšnej časti návrhu nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 21. apríla 1998 doručený návrh skupiny 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“), ktorým v súlade s čl. 125 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) namietali nesúlady § 13 ods. 4 a 5 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov (ďalej len „zákon o konaní pred ústavným súdom“) s prvým oddielom siedmej hlavy a osobitne s čl. 135 a čl. 138 v spojitosti s čl. 2 ods. 2 a čl. 50 ods. 2 ústavy. Navrhovateľ súčasne uviedol, že: „Vzhľadom na povahu veci a po porade s navrhovateľmi sme dospeli k názoru, že vec, ktorej sa návrh týka, je naliehavá. Dovoľujeme si preto požiadať, aby v tomto prípade ústavný súd postupoval podľa § 26 zákona č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov“.

Ústavný súd návrh navrhovateľa predbežne prerokoval podľa § 25 ods. 1 zákona o konaní pred ústavným súdom a po zistení, že spĺňa všetky náležitosti predpísané § 20 a § 37 ods. 2 citovaného zákona a že nie sú dôvody na jeho odmietnutie podľa § 25 ods. 2 citovaného zákona, ho 28. apríla 1998 prijal na ďalšie konanie.

Navrhovateľ vo svojom návrhu uviedol, že: „Ustanovenia § 13 ods. 4 a ods. 5 zákona č. 38/1993 Z. z. zakotvujú možnosť dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu Ústavného súdu Slovenskej republiky, ako i funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR. Zákon ustanovuje, že o dočasnom pozbavení výkonu týchto funkcií rozhoduje predseda Ústavného súdu SR, pokiaľ ide o funkciu sudcu Ústavného súdu SR, alebo

prezident SR, pokiaľ ide o funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR. Pre prípad dočasného pozbavenia funkcie sudcu Ústavného súdu zákon v § 13 ods. 4 ustanovuje ako dôvod trestné stíhanie sudcu, a to až do času rozhodnutia. V prípade dočasného pozbavenia funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR (§ 13 ods. 5) zákon stanovuje procedurálnu podmienku stanovisko pléna, avšak bez toho, že by toto stanovisko malo byť pre prezidentove rozhodovanie záväzné. Zákon tu nestanovuje ani dôvody oprávňujúce rozhodnúť o dočasnom pozbavení funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR, a ani čas a podmienku ukončenia dočasného pozbavenia funkcie.

Navrhovatelia dospeli k názoru, že citované ustanovenia zákona nie sú v súlade s Ústavou Slovenskej republiky z viacerých dôvodov. Predovšetkým v celom prvom oddiele siedmej hlavy Ústavy SR, ktorý obsahuje ustanovenia o Ústavnom súde Slovenskej republiky, inštitút dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu Ústavného súdu SR ani inštitút dočasného pozbavenia funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR nejestvuje. Pre systémové zabezpečenie nezávislosti rozhodovania sudcov vôbec a sudcov Ústavného súdu osobitne je nevyhnutné, aby ústava veľmi jednoznačne a jasne ustanovovala všetky prípady, v ktorých môže nastať ukončenie ich funkcie pred uplynutím ich riadneho funkčného obdobia.

O ukončení funkcie sudcu Ústavného súdu SR pred skončením jeho riadneho funkčného obdobia pojednáva čl. 138 Ústavy SR. Sudca Ústavného súdu SR sa môže svojej funkcie vzdať, alebo ho môže prezident SR odvolať na základe odsudzujúceho právoplatného rozsudku pre úmyselný trestný čin, prípadne na základe disciplinárneho rozhodnutia ústavného súdu pre čin, ktorý je nezlučiteľný s výkonom jeho funkcie. Prezident SR je povinný sudcu Ústavného súdu SR odvolať, ak bol sudca súdnym rozhodnutím pozbavený spôsobilosti na právne úkony, alebo ak ústavný súd oznámi prezidentovi SR, že sa sudca nezúčastňuje dlhšie ako rok na konaní ústavného súdu. Tento výpočet dôvodov v ústave nie je uvedený príkladmo, ale treba ho považovať za uzavretý. Pre nezávislosť rozhodovania sudcov ústavného súdu je presné a výslovné ustanovenie podmienok pre predčasný zánik ich funkcie zásadným systémovým predpokladom.

Zavedenie inštitútu dočasného pozbavenia výkonu sudcovskej funkcie zákonom č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov ide nad rámec Ústavy SR. Navyše i samotný dôvod pre takéto rozhodnutie je otázný. Zákon ustanovuje ako dôvod trestné stíhanie sudcu ústavného súdu. Ústava však v čl. 50 ods. 2 výslovne ustanovuje, že „každý, proti komu sa vedie trestné stíhanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.“ Absolútne nad rámec ústavy je i oprávnenie predsedu Ústavného súdu SR rozhodnúť o dočasnom pozbavení výkonu sudcovskej funkcie. Keďže dôsledkom takéhoto rozhodnutia by pre sudcu bola nemožnosť vykonávať svoje ústavné oprávnenia, nepochybne nejde o organizačné opatrenie, ale o dôležitú právomoc, ktorá môže byť ustanovená iba v ústave.

Prípád uvedený v § 13 ods. 5 zákona č. 38/1993 Z. z., teda dočasné pozbavenie funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR, ide taktiež nad rámec ústavnej úpravy. Ústava pozná ukončenie funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR pred uplynutím ich riadneho funkčného obdobia len prostredníctvom ukončenia ich funkcie sudcu Ústavného súdu, t. j. z už citovaných ústavných dôvodov. V čl. 135 ústavy sa ustanovuje, že týchto funkcionárov vymenúva zo sudcov ústavného súdu prezident Slovenskej republiky. Článok 135 je podľa názoru navrhovateľov vo vzťahu k čl. 102 písm. f) špeciálnym ustanovením pre vymenúvanie funkcionárov ústavného súdu. Preto skutočnosť, že sa v čl. 135 (a ani na iných miestach prvého oddielu siedmej hlavy ústavy) nezakotvuje oprávnenie prezidenta SR odvolávať predsedu a podpredsedu ústavného súdu znamená, že títo funkcionári, pokiaľ nevzniknú dôvody pre predčasné ukončenie ich funkcií sudcov ústavného súdu (čl. 138), sú počas svojho funkčného obdobia neodvolateľní. Nie je to nič neobvyklé ani v iných ústavných úpravách demokratických štátov a napokon túto ústavnú koncepciu preberá i § 7 zákona č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov. V § 13 ods. 5 ju však tento zákon narušuje tým, že zavádza inštitút dočasného pozbavenia funkcie predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR.

Okrem skutočnosti, že takýto inštitút ústava neobsahuje, i jeho samotný obsah je veľmi sporný. Prezident SR má pre rozhodnutie o dočasnom pozbavení predsedu a podpredsedu Ústavného súdu SR stanovenú iba jedinú podmienku: vyžiadať si stanovisko

pléna Ústavného súdu SR. Toto stanovisko však je iba procedurálnou podmienkou, obsah stanoviska však prezidenta pri jeho rozhodovaní k ničomu nezaväzuje. Zákon nestanovuje žiadne dôvody, z ktorých môže prezident o dočasnom pozbavení funkcie predsedu a podpredsedu ústavného súdu rozhodnúť. Znamená to, že tak môže učiniť z akéhokoľvek dôvodu, alebo aj bez uvedenia dôvodu. Navyše je treba tiež zdôrazniť i ďalší nedostatok tejto úpravy: § 13 ods. 5 síce ustanovuje dočasné pozbavenie funkcie, avšak neobsahuje žiadne pravidlo, ktoré by ustanovovalo, kedy, alebo za akých podmienok dôjde k ukončeniu tohto dočasného pozbavenia funkcie. Znamená to, že prezident môže svojím rozhodnutím o dočasnom pozbavení funkcie predsedu ústavného súdu (alebo jeho podpredsedu) prakticky z akýchkoľvek dôvodov a na akúkoľvek dobu spôsobiť, aby ústavný súd zostal bez predsedu, prípadne podpredsedu. Ak je celá koncepcia ústavného súdu upravená v prvom oddiele siedmej hlavy Ústavy SR zameraná na to, aby Ústavný súd SR plnil úlohu nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti, je ustanovenie § 13 ods. 5 zákona systémovo v rozpore so zabezpečením tohoto poslania ústavného súdu.

V obidvoch prípadoch uvedených v odsekoch 4 a 5 § 13 zákona č. 38/1993 Z. z. ide teda o inštitút dočasného pozbavenia výkonu funkcie, v prvom prípade sudcu ústavného súdu, v druhom funkcie predsedu a podpredsedu ústavného súdu. Nejde tu o organizačné opatrenie, ale o vážny inštitút, ktorý sudcovi ústavného súdu, resp. jeho predsedovi a podpredsedovi, na časovo neurčité obdobie počas trvania jeho funkčného obdobia znemožňuje výkon jeho ústavnej funkcie. Ide o inštitút, ktorý je utvorený citovaným zákonom bez toho, aby mal akúkoľvek oporu v ústave. Preto podľa názoru navrhovateľov tento inštitút presahuje rámec daný Ústavou SR a je preto v rozpore aj s čl. 2 ods. 2 ústavy, ktorý ustanovuje, že „štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“ Inštitút dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu, predsedu a podpredsedu ústavného súdu prekračuje medze ústavy, ktorá takéto inštitúty neustanovuje. Zákon môže zakotvovať iba rozsah a spôsob konania štátnych orgánov, nemôže však prekračovať medze dané ústavou. Z týchto dôvodov navrhovatelia dospeli k právnomu názoru, že ustanovenia § 13 ods. 4 a ods. 5 zákona č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov sú v rozpore s prvým oddielom siedmej hlavy a

osobitne s čl. 135 a čl. 138 v spojitosti s čl. 2 ods. 2, ako i čl. 50 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.“

Vychádzajúc z uvedenej argumentácie navrhovateľ požiadal, aby ústavný súd prijal nález, podľa ktorého: „Ustanovenia § 13 ods. 4 a § 13 ods. 5 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov n i e s ú v súlade s prvým oddielom siedmej hlavy a osobitne s článkom 135 a článkom 138 v spojitosti s článkom 2 ods. 2 ako i s čl. 50 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.“

Na žiadosť predsedu ústavného súdu k návrhu Národná rada Slovenskej republiky (818/1998) zaslala 25. mája 1998 svoje stanovisko, v ktorom uviedla: „Zámer zákonodarného orgánu spočíval v tom, aby v prípade návrhu na odvolanie alebo v prípade trestného stíhania sudcu Ústavného súdu Slovenskej republiky bola daná možnosť predsedovi Ústavného súdu Slovenskej republiky, resp. prezidentovi Slovenskej republiky, podľa okolností prípadu, najmä v súvislosti s ohrozením autority ústavného súdu, dočasne pozbaviť sudcu ústavného súdu výkonu jeho funkcie. Toto ustanovenie má fakultatívnu povahu.“ V stanovisku sa ďalej uvádza: „Možno si osvojiť názor skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, že zámer zákonodarcu nie je možné upraviť v predpise nižšej právnej sily než je Ústava Slovenskej republiky. V tejto súvislosti je potrebné zohľadniť aj čl. 50 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý ustanovuje prezumpciu nevinu.“

Skupina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (6. mája 1998) aj Národná rada Slovenskej republiky (1. júla 1998) súhlasili s upustením od ústneho pojednávania vo veci, preto ústavný súd o veci konal a rozhodol na neverejnom zasadnutí 17. novembra 1998.

II.

Všeobecné posúdenie tak rozsahu, ako aj ďalších náležitostí ústavnej úpravy postavenia ústavných činiteľov Slovenskej republiky sa opiera o ustanovenia týkajúce sa:

1. spôsobu ich ustanovovania do funkcií (napríklad v čl. 61, čl. 73 a nasl., čl. 89 ods. 1, čl. 101 a nasl., čl. 110 ods. 1, čl. 134 ods. 2);
2. spôsobu ukončenia ich funkcií (napríklad v čl. 61, čl. 81, čl. 116, čl. 138);
3. právomoci ústavných činiteľov (napríklad v čl. 89 ods. 2, čl. 102);
4. spôsobu a rozsahu výkonu právomocí ústavných činiteľov v čase, keď ich funkcia nie je obsadená, alebo ju ústavný činiteľ nevykonáva (napríklad v čl. 90, čl. 105 ods. 1 v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., čl. 116 ods. 7).

Rozsahom citovaných ustanovení sú určené medze ústavnej úpravy postavenia jednotlivých ústavných činiteľov Slovenskej republiky. Vzhľadom na to, že ide o ústavnú úpravu, jej medze nemožno prekročiť, na základe a prostredníctvom právnej normy so silou zákona. Zákonodarca preto nemôže ústavným činiteľom priznať také zákonné právomoci, ktoré nemajú oporu v texte ústavy, a to bez ohľadu na to, či by mali vecnú alebo inú (procesnú) povahu.

Ústavodarca nepovažoval za účelné, aby sa súčasťou ústavnej úpravy postavenia ústavných činiteľov Slovenskej republiky stalo aj dočasné pozbavenie výkonu ich funkcií. V ústave táto úprava absentuje tak v podobe „všeobecnej“ ústavnej úpravy, ako aj pri konkrétnej ústavnej úprave postavenia ústavných činiteľov pôsobiacich v jednotlivých zložkách štátnej moci Slovenskej republiky.

Ústavný súd vychádzajúc zo záveru, že celkový zámer ústavodarcu bol vo vzťahu k ústavnému postaveniu ústavných činiteľov Slovenskej republiky v plnom rozsahu vyjadrený spôsobom a v rozsahu uvedenom pod bodmi 1 až 4, konštatoval, že takto určené medze ústavnej úpravy (a v súlade s čl. 2 ods. 2 ústavy) limitujú zákonodarcu pri prijímaní zákonov upravujúcich predmet ústavnej úpravy. V tejto súvislosti je vhodné uviesť, že v

súlade s čl. 2 ods. 2 ústavy môžu štátne orgány konať len na základe ústavy a v jej medziach. Ústavný súd Slovenskej republiky už potvrdil (PL. ÚS 38/95), že tento záväzok sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na Národnú radu Slovenskej republiky a na proces prijímania zákonov. Preto ak ide o zákonnú úpravu otázok, ktorá už tvorí predmet ústavnej úpravy, Národná rada Slovenskej republiky je pri prijímaní takýchto zákonov (a to bez ohľadu na účel, ktorý sa ich prijatím sledoval - napríklad upraviť podrobnosti, podmienky, spôsob) viazaná záväzkom neprekročiť jej medze, t. j. tak jej rozsah, ako aj ďalšie náležitosti tvoriace *expressis verbis* jej predmet.

Problematika, ktorá je predmetom ústavnej úpravy, môže byť zmenená, zrušená alebo doplnená len novou ústavnou, ale nie zákonnou úpravou. Uvedenú skutočnosť o. i. potvrdzuje aj ústavný zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 244/1998 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky. Touto ústavnou normou došlo k zmene a doplneniu čl. 101 ods. 2, resp. čl. 105 ods. 1 ústavy, t. j. matérie tvoriacej súčasť „komplexnej“ ústavnej úpravy postavenia ústavných činiteľov Slovenskej republiky (pozri vyššie pod bodom 1 - spôsob ich ustanovovania do funkcií, ako aj pod bodom 4 - výkon právomocí ústavného činiteľa v dobe, keď jeho funkcia nie je obsadená).

Oporu v ústave (čl. 2 ods. 2) preto nemajú (a ani nemôžu mať) také zákony alebo ich časti, ktoré sa v rámci zákonnej úpravy funkcií jednotlivých ústavných činiteľov zaoberajú aj ústavou nepredpokladaným dočasným pozbavením ich výkonu. Pre úplnosť ústavný súd uvádza, že tam, kde to ústavodarca považoval za účelné, upravil priamo v ústave aj také skutočnosti, ktoré majú priamy vplyv na výkon funkcie ústavného činiteľa (dočasné nevykonávanie funkcie), avšak bez toho, že by súčasne došlo k jej ukončeniu spôsobom upraveným ústavou. Ako príklad možno uviesť čl. 77 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý uvádza: „Ak bol poslanec vymenovaný za člena vlády Slovenskej republiky, jeho mandát poslanca počas výkonu jeho funkcie nezaniká, iba sa neuplatňuje“. Týmto ustanovením bola priamo v ústave upravená skutočnosť, ktorá síce má priamy dopad na ďalší výkon (vykonávanie) funkcie poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, avšak bez ukončenia jeho mandátu niektorým z ústavou predpísaných spôsobov (čl. 81).

Navrhovateľ vo svojom návrhu o. i. uviedol, že ustanovenia § 13 ods. 4 a 5 zákona o konaní pred ústavným súdom poskytujúce možnosť dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu, ako aj predsedu a podpredsedu ústavného súdu „nie sú v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, a to z viacerých dôvodov“. Prvým z nich podľa navrhovateľa je, že v celom prvom oddiele siedmej hlavy Ústavy SR... neexistuje inštitút dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného ani inštitút dočasného pozbavenia funkcie predsedu a podpredsedu ústavného súdu, v dôsledku toho, pokračuje navrhovateľ, „zavedenie inštitútu dočasného pozbavenia výkonu sudcovskej funkcie zákonom č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov ide nad rámec Ústavy SR. Ide o inštitút, ktorý je utvorený citovaným zákonom bez toho, aby mal akúkoľvek oporu v ústave. Preto... tento inštitút presahuje rámec daný ústavou a je v rozpore s čl. 2 ods. 2 ústavy, ktorý ustanovuje, že: „štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon“. Inštitút dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu, predsedu a podpredsedu ústavného súdu prekračuje medze ústavy, ktorá takéto inštitúty neustanovuje“.

K tejto problematike ústavný súd uvádza nasledovné:

Inštitút dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu do právneho poriadku Slovenskej republiky vniesol § 13 ods. 4 zákona o konaní pred ústavným súdom, podľa ktorého: „Ak bol podaný návrh na odvolanie sudcu alebo ak je sudca trestne stíhaný, môže byť až do rozhodnutia o návrhu alebo do skončenia trestného konania dočasne pozbavený výkonu sudcovskej funkcie“. Ako už vyplynulo z uvedeného všeobecného posúdenia ústavnej úpravy postavenia ústavných činiteľov Slovenskej republiky, jej rozsah a ďalšie náležitosti treba považovať za nemenné, a to až do ich neskoršej ústavnej zmeny alebo doplnenia (už citovaný ústavný zákon č. 244/1998 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky). Ústavný súd Slovenskej republiky bol konštituovaný priamo ústavou. Jeho ústavné postavenie a právomoci sú upravené ústavou v plnom rozsahu. Predmet ústavnej úpravy týkajúcej sa ústavného súdu preto zákonmi nemožno ani zužovať a ani rozširovať.

Pokiaľ ide o samotné funkcie sudcov ústavného súdu, ústava upravuje iba postup pri ich vymenovaní a zániku (čl. 134, 135, 138). V rámci takejto ústavnej úpravy funkcií sudcov Ústavného súdu Slovenskej republiky je zákonodarca oprávnený k ich zákonnej úprave, ktorá (a v takomto prípade) neprekročí rozsah čl. 2 ods. 2 ústavy. Rozsah ústavnej úpravy funkcií sudcov ústavného súdu vymedzuje úprava ich ustanovovania do funkcií a ukončenia funkcií. Tieto medze zákonodarca nie je oprávnený prekročiť prostredníctvom úpravy týkajúcej sa samotného výkonu funkcie sudcu ústavného súdu. Z uvedeného dôvodu je ustanovenie § 13 ods. 4 zákona o konaní pred ústavným súdom v nesúlade s čl. 2 ods. 2 ústavy, pretože prekročilo medze ústavnej úpravy funkcie sudcu ústavného súdu.

Absencia ústavnej úpravy dočasného pozbavenia výkonu funkcií jednotlivých ústavných činiteľov vo „všeobecnej“ podobe sa následne prejavila v tom, že ústavné oprávnenia jednotlivých ústavných činiteľov sa vzťahujú iba na ustanovovanie do funkcií alebo na zánik funkcií iných ústavných činiteľov, resp. na ich výkon pri splnení ústavou určených podmienok. Súčasťou ústavnej úpravy menovacích a odvolávacích oprávnení jednotlivých ústavných činiteľov nie je aj rozhodovanie o dočasnom pozbavení výkonu funkcií iných ústavných činiteľov.

Z argumentácie navrhovateľa vyplynulo, že dočasné pozbavenie výkonu funkcie sudcu ústavného súdu neposudzoval izolovane a odtrhnuto od tých právomocí jednotlivých ústavných činiteľov Slovenskej republiky (predseda ústavného súdu, prezident Slovenskej republiky), v rámci ktorých môže dôjsť k jeho reálnemu uplatňovaniu, t. j. k dočasnému pozbaveniu výkonu funkcie sudcu ústavného súdu, resp. jeho predsedu alebo podpredsedu. Za nesúladne s ústavou navrhovateľ považoval nielen dočasné pozbavenie výkonu funkcie sudcu ústavného súdu (§ 13 ods. 4 zákona o konaní pred ústavným súdom), ale v spojení s čl. 2 ods. 2, čl. 135 a čl. 138 ústavy tiež jeho praktické uplatňovanie na základe a prostredníctvom osobitnej zákonnej právomoci predsedu ústavného súdu (voči sudcom ústavného súdu - prvá veta § 13 ods. 5), ako aj prezidenta Slovenskej republiky (voči predsedovi a podpredsedovi ústavného súdu - druhá veta § 13 ods. 5 citovaného zákona). Navrhovateľ uviedol, že absolútne nad rámec ústavy je i oprávnenie predsedu ústavného súdu rozhodnúť o dočasnom pozbavení výkonu sudcovskej funkcie, pretože nepochybne

nejde o organizačné oprávnenie, ale o dôležitú právomoc, ktorá môže byť ustanovená iba v ústave.

Pokiaľ ide o oprávnenie prezidenta Slovenskej republiky, v posudzovanej súvislosti navrhovateľ uviedol: „Ústava pozná ukončenie funkcie predsedu a podpredsedu ústavného súdu pred uplynutím ich funkčného obdobia len prostredníctvom ukončenia ich funkcie sudcu ústavného súdu. Preto skutočnosť, že sa v čl. 135 (a ani na iných miestach prvého oddielu siedmej hlavy) nezakotvuje oprávnenie prezidenta SR odvolávať predsedu a podpredsedu ústavného súdu, znamená, že títo funkcionári, pokiaľ nevzniknú dôvody pre predčasné ukončenie ich funkcií sudcov ústavného súdu (čl. 138), sú počas svojho funkčného obdobia neodvolateľní“.

Ústavný súd v súvislosti s posudzovaným ustanovením § 13 ods. 5 zákona o konaní pred ústavným súdom pripomína, že v nesúlade s čl. 2 ods. 2 ústavy je ustanovenie § 13 ods. 4 zákona o konaní pred ústavným súdom, pretože zavedením zákonnej úpravy dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu zákonodarca prekročil medze ústavnej úpravy funkcie sudcu ústavného súdu. Samotná zákonná úprava dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu nemá oporu v ústave. Podľa právneho názoru ústavného súdu za súladné s ústavou nemožno považovať ani ďalšie zákonné ustanovenia, do ktorých sa takáto úprava určitým spôsobom premietla. Uvedené sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na § 13 ods. 5 zákona o konaní pred ústavným súdom, ktorý predsedovi ústavného súdu, resp. prezidentovi republiky umožňuje rozhodnúť o dočasnom pozbavení výkonu funkcie sudcu ústavného súdu, resp. predsedu a podpredsedu ústavného súdu. Uvedené ustanovenie zákona sa dostalo do nesúladu nielen s čl. 2 ods. 2 ústavy, ale aj s ďalšími článkami ústavy, ktoré upravujú ústavné postavenie, resp. právomoci predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky a prezidenta Slovenskej republiky (čl. 135 a 138 ústavy). Súčasťou ich právomoci totižto nemôže byť rozhodovanie o takom zákonnom inštitúte, ktorým zákonodarca prekročil medze ústavy v rozpore s jej čl. 2 ods. 2. Z uvedeného dôvodu ustanovenie § 13 ods. 5 zákona o konaní pred ústavným súdom je v nesúlade s čl. 2 ods. 2 v spojení s čl. 135 a 138 Ústavy Slovenskej republiky.

Navrhovateľ ďalej uviedol, že ustanovenie § 13 ods. 4 a § 13 ods. 5 zákona o konaní pred ústavným súdom je v nesúlade aj s ústavnou zásadou prezumpcie nevinny obsiahnutou v čl. 50 ods. 2 ústavy. K tomuto uviedol: „Zavedenie inštitútu dočasného pozbavenia sudcovskej funkcie zákonom č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov ide nad rámec Ústavy SR. Navyše i samotný dôvod pre takéto rozhodnutie je otázný. Zákon ustanovuje ako dôvod trestné stíhanie sudcu ústavného súdu. Ústava však v čl. 50 ods. 2 výslovne ustanovuje, že každý, proti komu sa vedie trestné stíhanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu“.

Ústavný súd uviedol právny názor, že táto ústavná zásada je konkretizovaná v § 2 ods. 2 Zákona o trestnom konaní súdom (Trestný poriadok). Z ústavnej zásady prezumpcie nevinny vyplýva, že obvinenému sa musí vina dokázať a v prípade pochybností o skutkovej otázke významnej pre rozhodnutie sa musí rozhodnúť v prospech obvineného (in dubio pro reo), pričom obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinu a nesmie byť donucovaný k výpovedi alebo priznaniu. Orgány činné v trestnom konaní musia voči obvinenému postupovať nestranne a nezaujato a hľadiť na neho ako na nevinného dovtedy, kým odsudzujúci rozsudok nenadobudne právoplatnosť.

Podľa právneho názoru ústavného súdu sa prezumpcia nevinny neobmedzuje len na trestné konanie, v ktorom sa má rozhodnúť o vine toho, proti komu sa konanie vedie, ale má aj širší dosah. Okrem iného z nej vyplýva, že žiadny štátny orgán (vrátane jeho ústavných činiteľov) nie je oprávnený vysloviť, či rozhodnúť o vine osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie ešte predtým, ako ju vyslovil príslušný súd právoplatným odsudzujúcim rozsudkom. Prezumpcia nevinny platí aj pre súdy, ktoré v občianskom konaní rozhodujú o náhrade škody spôsobenej trestným činom. Súdy sú „viazané rozhodnutím príslušných orgánov, že bol spáchaný trestný čin“ (§ 135 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku), pričom „súd konanie preruší, ak jeho rozhodnutie závisí od otázky, ktorú nie je v tomto konaní oprávnený riešiť“ (§ 109 ods. 1 písm. b) Občianskeho súdneho poriadku). Z prezumpcie nevinny však nevyplýva zákaz, aby s tým, voči komu sa trestné konanie začalo, nebolo možné zaobchádzať ako s obvineným, pričom (a v dôsledku uvedeného) obvinený je povinný strpieť určité obmedzenia, akým je napríklad väzba (čl. 17 ods. 5 ústavy), skúmanie

duševného stavu (čl. 17 ods. 7 ústavy), prípadne ďalšie opatrenia uvedené v štvrtej hlave prvého oddielu Trestného poriadku (Zaistenie osôb a vecí). Rôznorodé obmedzenia a opatrenia, ktoré je obvinený povinný strpieť, však nenarušujú prezumpciu neviny, keďže ich účelom nie je ani zistenie a ani vyhlásenie viny, t. j. nahradenie právoplatného odsudzujúceho rozsudku súdu.

Jedným z opatrení, ktoré prekračujú rámec opatrení prijímaných voči obvineným v trestnom konaní, je v prípade sudcov ústavného súdu dočasné pozbavenie výkonu ich funkcií, ako aj dočasné pozbavenie výkonu funkcií predsedu a podpredsedu ústavného súdu podľa § 13 ods. 4 a 5 zákona o konaní pred ústavným súdom. Hoci toto opatrenie súvisí s trestným stíhaním voči sudcovi ústavného súdu, resp. voči jeho predsedovi a podpredsedovi, cieľom jeho uplatnenia nie je vyslovenie ich viny právoplatným a odsudzujúcim rozsudkom. Takáto úloha patrí výlučne všeobecnému súdu, pred ktorým prebieha trestné konanie voči sudcovi ústavného súdu, resp. voči jeho predsedovi alebo podpredsedovi. Toto opatrenie sa neopiera o tvrdenie (rozhodnutie), že sudca ústavného súdu je vinný zo spáchania trestného činu. Dôvodom jeho uplatňovania je iba podozrenie zo spáchania trestného činu, dôvodnosť ktorého je však potrebné preukázať v konaní pred trestným súdom, ktorý je tiež jediný oprávnený rozhodnúť o vine a treste. V tejto súvislosti sa žiada uviesť, že ústavný súd nemá k dispozícii žiadne konanie, v ktorom by mohol rozhodnúť o vine a treste sudcu ústavného súdu za spáchanie trestného činu. Účelom dočasného pozbavenia výkonu funkcie sudcu ústavného súdu, resp. jeho predsedu či podpredsedu, nie je vyslovenie ich viny zo spáchania trestného činu právoplatným a odsudzujúcim rozsudkom. Z uvedeného dôvodu podľa právneho názoru ústavného súdu zákonná úprava nie je v nesúlade s prezumpciou neviny podľa čl. 50 ods. 2 ústavy. S poukazom na tento dôvod ústavný súd nevyhovел návrhu v časti požadujúcej vyslovenie nesúladu § 13 ods. 4 a 5 zákona o konaní pred ústavným súdom s čl. 50 ods. 2 ústavy.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 17. novembra 1998